

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม มีฐานสมมุติ (assumption) ข้อหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมอย่างกว้างขวางในแวดวงสังคมศาสตร์ :

"ปรากฏการณ์ทางสังคม มีภาวะที่แท้จริงของมันเอง" (Benton , 1977 : 33)

จากฐานสมมุติเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่สัจวิทยา (ontological) ของ ปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าวนั้น นักสังคมศาสตร์จำนวนมากได้ใช้เป็นความคิดพื้นฐาน ในการสร้างโมเดลและคำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นจริงและแนวทางศึกษาความเป็นจริงต่าง ๆ ในชีวิตทางสังคมอีกหลายข้อ ที่สำคัญได้แก่

1. ปรากฏการณ์ทางสังคมดำเนินพลวัตรของมันภายใต้กฎทั่วไป (general laws) ตามธรรมชาติ เป็นอิสระจากเจตนาารมณ์ของมนุษย์ (Benton , 1977 : 27-28 ; Hughes , 1980 : 19)

2. การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและการศึกษาปรากฏการณ์ใน วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สามารถใช้ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับตรรกและระเบียบวิธี ศึกษาแบบเดียวกันได้ (Hughes , 1980 : 20 ; Burrell & Morgan , 1979 : 69)

ทัศนะดังกล่าวข้างต้นนั้น ถือได้ว่าเป็นความคิดพื้นฐานของปรัชญา

เชิงญาณวิทยา (epistemological) ของกลุ่มความคิดทางสังคมศาสตร์แบบ "ปฏิฐานนิยม" (Positivism) ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดแนวทางการศึกษาสังคมวิทยาสมัยปัจจุบัน (Giddens , 1976 ; Burrell & Morgan , 1979 ; Huges , 1980) อย่างไรก็ตามปรากฏว่าได้มีกระแสความคิดคัดค้านแนวทางวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมแบบปฏิฐานนิยมอยู่ตลอดเวลา กลุ่มปัญญาชนสำคัญที่ดำเนินการโจมตีแนวทางดังกล่าว ได้แก่กลุ่ม Neo-Kantian ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 (Rex , 1973 : 103) กลุ่ม Phenomenological และ Existentialist movements ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 (Natanson , 1970 ; Douglas & Johnson , 1977 ; Tiryakian , 1979) เป็นต้น นักสังคมศาสตร์กลุ่มหลังนี้ถูกจัดว่าเป็นฝ่าย "มานุษยนิยม" (Humanism) ในขณะที่ฝ่ายแรกถูกจัดว่าเป็นพวก "ธรรมชาตินิยม" (Naturalism) นักสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ในกลุ่มมานุษยนิยมมีความโน้มเอียงที่จะปฏิเสธทัศนะที่ว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งใช้ได้ผลในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ อาจถูกประยุกต์ใช้อย่างได้ผลเช่นกันในการศึกษาชีวิตทางสังคมของมนุษย์ ทั้งนี้เมื่อกล่าวโดยทั่วไป ข้อโต้แย้งดังกล่าวมักถูกสร้างขึ้นบนฐานสมมติที่ว่า โลกทางสังคมเป็นโลกที่มีความหมาย (meaningful) ต่อมนุษย์ ผิดไปจากโลกทางวัตถุซึ่งปราศจากคุณสมบัติในแง่ของการมีความหมายดังกล่าว วิธีการที่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์โลกทางวัตถุจึงไม่อาจใช้ได้ผลกับการวิเคราะห์โลกทางสังคมของมนุษย์ เพราะเหตุนี้ครั้งกล่าวนี้ บางครั้งกลุ่มมานุษยนิยมดังกล่าวจึงถูกเรียกว่า "แนวทางต้านวิทยาศาสตร์" (anti-scientific approach) อยู่น้อย ๆ (Pratt, 1978 : 87) นักคิดกลุ่มสำคัญในสังคมวิทยาที่ยึดถือแนวทางดังกล่าวนี้อย่างเคร่งครัดเป็นพิเศษ ได้แก่ กลุ่มนักสังคมวิทยาแนวปรัชญาปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ซึ่งรับถ่ายทอดความคิดมาจาก Husserl และ Schutz รวมทั้งกลุ่มนักสังคมวิทยาแนว Existentialist ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มปรากฏการณ์นิยมนั่นเอง

ทางออกสำคัญที่นักสังคมวิทยาแนวมานุษยนิยมเสนอสำหรับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม คือ การใช้วิธีการตีความหมาย (interpretation) , การทำความเข้าใจ (understanding) , การเสนอความเห็นเชิงคุณธรรม (moral commentary) , หรือวิธีอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นหนทาง

นำไปสู่ความรู้เกี่ยวกับชีวิตทางสังคม (Hughes , 1980 : 65) Wilhelm Dilthey นักคิดผู้วางรากฐานสังคมวิทยาแนวมานุษยนิยมคนหนึ่ง , ในฐานะผู้นำคนสำคัญรายหนึ่ง ในการคัดค้านแนวทางปฏิฐานนิยม , อธิบายว่า ความรู้ต่าง ๆ ล้วนได้รับมาโดยผ่านวิธีการตีความหมายซึ่ง เป็นความสามารถในทางจินตนาการเชิงปรุงแต่งของมนุษย์ สังคม (society) แท้จริงแล้วเป็นผลผลิต (product) ของมนุษย์และแตกต่างไปจากสิ่งเชิงวัตถุ (material things) ต่าง ๆ

โลกในเชิงสังคม-ประวัติศาสตร์ (socio-historical world) เป็นโลกเชิงสัญลักษณ์ (symbolic world) ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นโดยจิตมนุษย์ และไม่อาจเข้าใจได้ด้วยการพิจารณาในแง่ของความสัมพันธ์แบบสิ่งเชิงวัตถุ (Hughes , 1980 : 66-67) ความคิดดังกล่าวนี้มีบทบาททางวิชาการอย่างมากในปัจจุบัน แต่ขณะเดียวกัน แนวทางการศึกษาสังคมด้วยวิธีปฏิฐานนิยมก็ยังคงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง และมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องตลอดมา ในปัจจุบัน , Hughes ทั้งข้อสังเกตว่า ไม่เป็นการง่ายนักที่ใครจะยอมรับความคิดทั้งสองแนวทางนั้นพร้อม ๆ กัน (Hughes, 1980 : 65)

ข้อโต้แย้งระหว่างนักคิดฝ่ายธรรมชาตินิยมและมานุษยนิยม อาจแยกได้ เป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. ข้อโต้แย้งเชิงสัจวิทยา (ontological arguments) เป็นข้อโต้แย้งกันในเรื่องภาวะความเป็นจริง หรือธรรมชาติของปรากฏการณ์ทางสังคม
2. ข้อโต้แย้งเชิงญาณวิทยา (epistemological arguments) เป็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาการใช้ระเบียบวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม

เนื่องจากข้อโต้แย้งทั้งสองประเด็นข้างต้น มีความสำคัญยิ่งต่อการกำหนดสถานภาพทางวิชาการของสังคมศาสตร์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจตนาของวิทยานิพนธ์ซึ่งเน้นที่การพยายามเสนอคำตอบสำหรับข้อโต้แย้งทั้งสอง ส่วนเจตนาของวิทยานิพนธ์ใดกำหนดไว้ว่า เพื่อสำรวจข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพัฒนาการทางความคิดเชิงสังคมศาสตร์ของนักสังคมศาสตร์กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างข้อโต้แย้ง

ทั้งกล่าว การนำเสนอวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีลักษณะเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของข้อโต้แย้งดังกล่าวข้างต้น เพื่อทำการสรุปความคิดเกี่ยวกับข้อเสนอ-ข้อคัดค้านของกลุ่มความคิดต่าง ๆ ที่มีต่อข้อโต้แย้งทั้งสอง เพื่อสรุปจุดเด่น-จุดค้อยของแนวทางต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม และเพื่อสรุปเป็นข้อเสนอสุดท้ายของวิทยานิพนธ์เป็นแนวทางในการสร้างข้อยุติสำหรับการโต้แย้งข้างต้น

นอกเหนือไปจากบทนำที่กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของปัญหาแล้ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังประกอบไปด้วยข้อเขียน 2 ภาคสำคัญ ได้แก่ ภาคข้อมูล และภาคข้อสรุป ในภาคข้อมูลนั้น จะประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพัฒนาการ , การแบ่งกลุ่ม , แนวความคิดพื้นฐาน , และแนวโน้มทางความคิดในสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่โต้แย้งกันดังกล่าว การรวบรวมข้อมูลทั้งหมดในภาคนี้กระทำขึ้นโดยการสำรวจเอกสาร และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยพิจารณาแหล่งที่มาและความสอดคล้องระหว่างข้อมูลเรื่องเดียวกันในเอกสารอ้างอิงหลาย ๆ แห่ง ในภาคสรุป จะประกอบไปด้วยการสรุปข้อมูลที่รวบรวมได้และการสร้างข้อเสนอที่สำคัญบางประการเกี่ยวกับปัญหาการวิเคราะห์ความเป็นจริงทางสังคมและทางออกข้อสรุปต่าง ๆ ได้มาจากการวิเคราะห์สาระของข้อมูล ข้อเสนอแนะต่าง ๆ สร้างขึ้นโดยคำนึงถึงการชี้แนะที่ได้รับจากข้อมูล , บนพื้นฐานความรู้ที่ค้นพบใหม่ และมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาของวิทยานิพนธ์

การแสวงหาความเป็นจริงทางสังคม

ความปรารถนาของมนุษย์ในอันที่จะเข้าใจตนเองและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวช่วยกระตุ้นให้มนุษย์สร้างและพัฒนากิจกรรมทางปัญญาของตนมาเป็นเวลานาน โดยพื้นฐานนั้นจุดประสงค์ของกิจกรรมดังกล่าว ก็คือ การค้นพบความเป็นจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เองดำรงตนอยู่เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่ง

คำศัพท์ "ธรรมชาติ" เป็นสัญลักษณ์ที่อาจประยุกต์ใช้ได้กับสิ่งต่าง ๆ

น่านีการ คำดังกล่าวเป็นหนึ่งในบรรดาศัพท์ที่สับสนคลุมเครือซึ่งใครก็อาจของประสม
 ในขณะที่ดำเนินการคนควาในเชิงปญญา นักวิชาการบางท่านได้ให้คำจำกัดความแก่
 "ธรรมชาติ" ในความหมายแคบมากกว่าเป็น "โลกทางวัตถุ นอกเหนือไปจากตัวมนุษย์"
 ดังนั้น โลกธรรมชาติสำหรับนักวิชาการเหล่านี้จึงมีความหมายเฉพาะเจาะจงเพียงแค
 "โลกทางวัตถุ" (material world) ซึ่งเป็นอาณาเขตการวิเคราะห์คนควา
 ของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (natural sciences) เช่น ฟิสิกส์ เคมี ฯลฯ
 เท่านั้น จุดยืนทางความคิดเช่นนี้จึงปฏิเสธหรือแยก "ชีวิตทางสังคมของมนุษย์" ออกจากการ
 เป็นส่วนหนึ่งของโลกธรรมชาติดังกล่าว ทั้งยังมีอิทธิพลต่อการคนควาความรู้ใน
 ทางปฏิบัติภายในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่มุ่งวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมด้วย

อย่างไรก็ตาม หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ยืนยันว่า ตลอดระยะเวลา
 อันยาวนานของการพัฒนาความรู้โดยมนุษย์นั้น บรรพบุรุษของพวกเราได้ทุ่มเทความ
 สนใจให้กับการศึกษาทั้ง "โลกทางวัตถุ" และ "โลกทางสังคม" อย่างหักเหียวกัน
 และโดยทั่วไปแล้ว โลกทั้ง 2 ส่วนดังกล่าวต่างก็ถูกยึดถือว่าเป็นส่วนประกอบที่มีลักษณะ
 พิเศษเฉพาะตัวซึ่งรวมกันเป็นโลกธรรมชาติที่สมบูรณ์

ขอเท็จจริงที่ว่า การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับโลกทางวัตถุได้เจริญรุดหน้า
 ไปกว่าการศึกษาโลกทางสังคม จึงไม่เพียงพอที่จะเป็นเกณฑ์ในการแยกโลกทางสังคม
 ของมนุษย์ออกจากอาณาเขตของธรรมชาติ

ดังนั้น ในความหมายที่เหมาะสมกว่าข้างต้น นิยามศัพท์ "ธรรมชาติ"
 สามารถกำหนดได้ดังนี้

"ธรรมชาติ มีความหมายไม่ใช่เพียงแคโลกของวัตถุไรชีวิตนอกเหนือตัว
 มนุษย์อย่างทีคำ ๆ นี้ก็จะถูกใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่หมายถึง ความเป็นไปทั้งหมดของ
 สิ่งต่าง ๆ ที่มีความเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งมนุษย์เองก็เป็นส่วนหนึ่งอยู่ด้วย" (Randall ,

เพื่อที่จะทำความเข้าใจธรรมชาติ มนุษย์ได้พยายามใช้วิธีการค้นคว้าต่าง ๆ มากมายในการแสวงหา "ความเป็นจริง" ในรูปของการสร้างสรรค์ความรู้ สาระสำคัญของ "ความรู้" ในความหมายดังกล่าวก็คือ ข้ออธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งต้องการให้สมจริงสอดคล้องกับภาวะการมีที่แท้จริงในมากที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้ และให้หลีกเลี่ยงความหลงหรือเข้าใจผิด (myth) ในขณะที่เกี่ยวกับควย จากการสำรวจประวัติศาสตร์แสวงหาความรู้เชิงปรัชญาของมนุษย์ เราสามารถเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์พื้นฐานของกิจกรรมดังกล่าวก็คือ การแสวงหา "ความเป็นจริง" เกี่ยวกับธรรมชาติ บรรดาปราชญ์ชาวกรีก ทั้งก่อนและหลัง Plato มุ่งต่อการทำความเข้าใจตนเองเท่า ๆ กับการให้ความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติที่แวดล้อมตน ท่านเหล่านั้นมองว่า โลกดวงอาทิตย์ และดาวเคราะห์ต่าง ๆ โคจรอยู่ในท้องฟ้าได้อย่างไร พวกเขาต้องการค้นให้พบว่า ดิน น้ำ ลม ไฟ ถูกสร้างขึ้นจากอะไร นอกเหนือไปจากนี้ พวกเขายังคิดค้นคำว่า "อนุภาค" (atom) ขึ้นไว้ พวกเขาพยายามอธิบายว่า เรามองเห็น ไต๋น และโลกดินต่าง ๆ ไต๋นอย่างไร และท้ายที่สุดพวกเขายังตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับ "ความปรารถนา" ที่พวกเขาารู้สึกว่ากระตุ่นอยู่ในตนเอง ชาวกรีกโบราณเต็มไปด้วยความกระหายความรู้ - ความรู้ในความหมายที่เป็นการอธิบาย ซึ่งทำให้สามารถเป็นนายเหนือกระบวนการของธรรมชาติ (Hutten , 1962 : 13) ในระยะแรกของการแสวงหาความเป็นจริง ปราชญ์เหล่านั้นต้องการทำให้แน่ใจว่าสิ่งที่พวกเขาค้นพบ นั้นคือ ความจริง และสิ่งที่พวกเขาค้นนั้น ไม่ผิดพลาด-มันคือ พวกเขาต้องการเป็นอิสระจากความงมงายต่าง ๆ ความต้องการที่จะทำให้แน่ใจว่าความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ที่ถูกสร้างหรือค้นพบขึ้นมาเป็นความจริง ชักนำไปปราชญ์ชาวกรีกคิดค้นทฤษฎีเชิงปรัชญาการแสวงหาความรู้ที่เรียกว่า "ญาณวิทยา" (Epistemology) ขึ้นมา

ความปรารถนาที่จะบรรลุความเข้าใจที่แม่นยำเกี่ยวกับธรรมชาติ นำมนุษย์ไปเผชิญกับปัญหาสำคัญถึง 2 ประการสำหรับการค้นคว้าเชิงวิชาการ :

1. อะไรคือความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งที่เราต้องการค้นคว้า
2. ความรู้ใด ๆ อันใดมาจากการค้นคว้าต่าง ๆ นั้นสามารถสะท้อนภาวะการมีที่แท้จริงของธรรมชาติหรือไม่

ทฤษฎีต่าง ๆ ที่พยายามให้คำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นจริงหรือการดำรง
 ตนของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ ได้ถูกเรียกรวม ๆ กันเป็นกลุ่มโดยปราชญ์ชาวกรีก
 โบราณว่า "สัจคดีวิทยา" (Ontology) และคำถามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือมุ่งจะให้
 ได้คำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เช่น คำถามขอแรกข้างต้น ก็ถูกเรียก
 ว่า "ปัญหาเชิงสัจคดีวิทยา"

ญาณวิทยามีจุดมุ่งหมายที่แตกต่าง ไปจากสัจคดีวิทยา ญาณวิทยาของชาวกรีก
 โบราณเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีแห่งความรู้ ปรัชญาดังกล่าวมุ่งให้
 ความสนใจต่อปัญหาที่ว่า ทำอย่างไร เราจึงจะสามารถมีความรู้อย่างมั่นใจเกี่ยวกับ
 สิ่งต่าง ๆ - ไม่ใช่เป็นเพียง "การไม่รู้" ในความหมายของ "ความคิดเห็นส่วนบุคคล"
 หรือความเชื่อที่เป็นผลจากความมีศรัทธา-โดยวิธีใดที่เราสามารถจะพูดได้ว่าเรา "รู้"
 เกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง นั่นก็คือ อะไรคือแหล่งที่มาอันเหมาะสมของความรู้ ?
 โครงการของญาณวิทยาก็คือ การผลิตค่าประมวลเสนอเกี่ยวกับเงื่อนไขและภาวะการณ์
 ทั่วไปเกี่ยวกับความเป็นไปใดที่มนุษย์จะมีความเข้าใจเกี่ยวกับ "ความเป็นจริง"

(Payne & others , 1981 : 48)

คำถาม 2 ประการข้างต้นเป็นปัญหาพื้นฐานอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สำหรับ
 การค้นคว้าใด ๆ ของมนุษย์ก็ตามที่มุ่งจะแสวงหาความเป็นจริงเกี่ยวกับธรรมชาติ